

Вълнуваща проза

„Незабравимият роман“ на Зелда Фицджералд

Символ на една епоха, оза- рена от романтичния блясък на френската Ривиера и от неза- бравимата атмосфера на Мон- парнас от 20-те години, Скот и Зелда Фицджералд дадоха облика на цяло едно поколе- ние, чиято младост отмина в навечерното на голямата ико- номическа криза и което оста- на в литературата като „загу- беното поколение на Гъртруд Стайн“. И досега интересът към творчеството на амери- канския писател Скот Фиц- джералд е огромен. Произве- денията му се превзават в големи тиражи по целия свят, издирват се и се публикуват неизвестни досега негови ръ- кописи. След екранизацията на „Великият Гетсби“ с Ро- бърт Редфорд и Майа Фероу в главните роли неотдавна Би Би Си излъчи телевизион- на поредица по „Нежна е нощта“, в която образът на Дик Дайвър се пресъздава от актьора Питър Шрос, познат ни от ролята на Руди Джор- даш в „Богат, беден“.

Малко известен е фактът, че някои от събитията, върху които е построена „Нежна е нощта“ на Скот Фицджералд, са били описани и от съпруга- та му Зелда в романа ѝ „Запа- зи за мен този валс“. През це- лия си съзнателен живот Зелда се е стремяла да съпер- ничи на именития си съпруг със собствени прояви на твор- чество. Опитвала се е да рису- ва, да танцува, да пише. Не са ѝ достигали обаче смелост и самоувереност, за да доведе начинанията си докрай. Раз- бира се, че започвайки да се очаква, че започвайки да се занимава с балет в напреднала

възраст, ще постигне успехи в това поприще. Според Хе- мингуей, както той описва Зелда в „Безкраен празник“, тя е ревнувала Скот от рабо- тата му и е правила всичко възможно да му пречи да пише. И ако се съди по обема на неговото творчество, тя е успяла да постигне това. Известна светлина върху тех- ния легендарен брак хвърля и книгата на Джеймс Олдридж „Един последен поглед“, в която се описват отношенията между Скот Фицджералд и Хемингуей.

Приликата между „Нежна е нощта“ и „Запази за мен този валс“ е главно в сюже- тен план, въпреки че съще- ствуват и различия при пре- даването на едни и същи мо- менти. Книгата на Зелда, как- то и романът на Скот описват действителни събития от техния живот. Главната ге- роиня в „Запази за мен този валс“, хубавата южнячка Алабама Бегз, среща много- обещаващия художник Дейвид Найт по време на военната му служба и се омъжва за него.

Започва един безкраен „ме- ден месец, през който винаги е време за чай или е късно през нощта“. Следват годи- ните от „ерата на джаза“, ко- ято според Скот Фицджералд („Отзвучи от ерата на джа- за“, 1931 г.) е „епоха на чуде- са, на изкуство, изобилие и ирония“. По дансингите около Кап д'Антиб на Лазурния бряг все още се чуват звуците на шлагера „Да, ние нямаме банани“, когато американ- ската „колония“ в Париж и на Ривиерата е вече обхва-

ната от трескаво безпокой- ство и във въздуха се носи предчувствието за голямата икономическа криза. В кни- гата на Зелда се описва любов- та на Алабама Бегз с един френски летец, която пресъ- дава действителни събития от интимния живот на авторката. Автобиографичен характер имат и епизодите, в които се разказва за отчаяните закъ- снели опити на главната героин- я да стане балерина, заряз- вайки семейството си и жерт- вувайки удобствата на пре- дшния си живот заради нещо неопределено и несигурно.

По отношение на стила, с който са написани двете книги, съществува значител- на разлика. Зелда завършва романа си за шест седмици в началото на 1932 г., когато се лекува в психиатрична клиника и душевното ѝ състояние се чувства в начина на писане. Тайно от Скот изпраща ръко- писа си на неговия редактор в издателство „Скрибнърс“ Макс Пъркинс. Както е и пред- полага, нейният съпруг е бил неприятно изненадан. Първо, защото сюжетът бил построен върху същите съби- тия, които той използвал за написването на „Нежна е нощта“, и второ — защото в образа на Дейвид Найт Скот вижда себе си в не особено благоприятна светлина. По- късно той пише на Пъркинс: „Смесцията от истина и изми- слица е така пресметната, че да разруши и двамата ни, или поне това, което е останало от нас. И аз не мога да го понеса.“ Само мнението на лекарите, че публикуването на

книгата би се отразило добре върху разклатеното самочу- ствие на Зелда, е накарало Скот да отстъпи и да се съгласи тя да излезе. Но при едно условие — те двамата със Зелда да променят някои па- сажи, както е и станало.

Американската критика посреща недоброжелателно „Запази за мен този валс“, когато книгата излиза през есента на 1932 година. Едва при публикуването ѝ в Англия 20 години по-късно англий- ската преса ще нарече романа „силен и незабравим“. Но Зелда не е могла да се зарадва на успеха си — пет години преди това тя загива при по- жар в психиатричната клини- ка.

Тъй като Скот вече е позна- вал творбата на Зелда, когато прави последните редакции на „Нежна е нощта“, излязла две години след „Запази за мен този валс“, книгата му се превръща в защита на техния брак. Основна тема в произ- веденията и на двамата са любовта и парите. „Любовта има нужда от пари“ е била една от любимите им фрази. Краткотрайността на мла- достта, любовта, парите, ща- стие, както и непостоянство- то на съдбата — това са теми- те, които са ги вълнували. Освен в единствения си ро- ман Зелда разработва тези те- ми и в десетината си разкази. Повечето от тях са били публи- кувани първоначално в съавторство със Скот, което е било налагано от издателите по рекламни съображения.

Романът „Запази за мен този валс“ е нещо повече от

литературен курioз, привли- чаш вниманието само защото е написан от съпругата на известен писател. Въпреки че на Зелда ѝ липсват майстор- ството и професионализмът на съпруга ѝ, нейната книга има право на собствено съществу- ване. И то не само като комен- тар и аналог на „Нежна е нощта“. Тя дава представа за отношението на Зелда към Скот и към брака им. Прозата

ѝ е своеобразна и вълнува- ща. Тя е отражение на една епоха и не по-малко от „Нежна е нощта“ оставя у читателя чувство на носталгия към нещо далечно и романтично до което той никога няма да се докосне.

Светла БАЙКУШЕВА

Zelda Fitzgerald. Save Me the Waltz. Penguin Books